

ŠEIMOS IR IKIMOKYKLINIŲ UGDYMO INSTITUCIJŲ BENDRADARBIAVIMAS: POZITYVIOSIOS TĖVYSTĖS SKATINIMO ASPEKTAS

Anotacija. Gilinantis į šeimos ir ikimokyklinių ugdymo institucijų bendradarbiavimą, skatinant tiek pedagogų, tiek tėvelių pozityviosios tėvystės idėjas, išryškėja nemažai probleminių aspektų. Pastebima, kad tėvams ir pedagogams trūksta žinių apie pozityviuosius vaikų ugdymo metodus, kurie padėtų pastebėti vaikų ugdymo problemas, rasti probleminių situacijų sprendimus ir atsakyti į nemažai išylančių klausimų dėl vaiko ir šeimos gerovės. Jeigu reikiamos žinios pasiektų tėvus ir pedagogus anksčiau, kai vaikų imlieji raidos periodai yra nepasibaigę, tai leistų reikiamas žinias pritaikyti laiku ir vaikams netektų patirti sunkių išgyvenimų dėl tėvų ar ugdytojų padarytų vaikų ugdymo klaidų. Atliktas 34 auklėtojų ir 53 tėvų (48 mamų ir 5 tėvelių), kurių vaikai lanko ikimokyklinės ugdymo įstaigas, tyrimas. Gilintasi į auklėtojų ir tėvų, auginančių ikimokyklinio amžiaus vaikus, pastebimo vaikų elgesio ir skiriamą dėmesio vaikams bei auklėtojų ir tėvų, auginančių ikimokyklinio amžiaus vaikus, „gero vaiko“ sampratų suvokimą. Nustatyta, kad dauguma pedagogų ir tėvų prieš paskaitų-diskusijų ciklą „Pozityvieji vaikų ugdymo metodai“ manė, kad pastebi vaikų teigiamą elgesį. Išklausių paskaitų-diskusijų ciklo kursą respondentai kritiškai pradėjo vertinti savo elgesį su vaikais, lygiai taip pat pasikeitė ir „gero vaiko“ samprata. Paskaitų-diskusijų ciklas „Pozityvieji vaikų ugdymo metodai“ yra veiksminga priemonė tėvams ir pedagogams, siekiant sudaryti vaikams harmoningą ugdymosi aplinką.

Esminiai žodžiai: šeima, ikimokyklinės ugdymo įstaigos, bendradarbiavimas, pozityvioji tėvystė.

Įvadas

Siekiant analizuoti šeimos ir ikimokyklinių ugdymo įstaigų bendradarbiavimo skatinimą, pozityviosios tėvystės aspektu svarbu apsibrėžti sąvokas, kurios padėtų aiškiau suvokti ir išryškinti esminius dalykus ir atmesti nereikšmingus veiksnius. Pagrindinis šeimos ir ikimokyklinių ugdymo įstaigų bendradarbiavimo pagrindas – vaikas, jo gerovė ir jo harmoninga raida. Taigi tiek pedagogai, tiek tėvai turi vadovautis tomis pačiomis ar panašiomis vertybėmis ir siekti tų pačių tikslų – sukurti vaiko harmoningai asmenybės raidai tinkamą aplinką. Išskiriant tėvų ir ikimokyklinių ugdymo įstaigų pedagogų bendradarbiavimą, siejama su tinkama vaiko globa, efektyvia pagalba ir išmintinga kontrole, siekiant, kad būtų patenkinti vaiko psichologiniai, fiziniai, socialiniai, intelektiniai ir dvasiniai raidos poreikiai (remiantis pozityvaus

ugdymo principais), kad būtų užtikrinta harmoninga raida. Ikimokyklinių ugdymo įstaigų pedagogai bendradarbiauja su tėvais ne tik vaikų ugdymo klausimais, bet kartu nukreipia tėvus į pozityviosios tėvystės kursą.

Tėvystės sąvoka vartojama tėvo ir motinos vaidmenims, veikloms ir funkcijoms apibūdinti. Šią sąvoką galima apibrėžti įvairiais aspektais – socialiniu ar tik socialiniu vaidmeniu ir / ar biologiniu aspektu, tikslinga veikla, dinamišku procesu.

Biologinė tėvystė remiasi individo reprodukcine funkcija – tai yra gebėjimu pradėti, išnešioti ir pagimdyti kūdikį, jį auklėti ir rūpintis juo. Yra atvejų, kai biologiniai tėvai negeba ar negali pasirūpinti savo vaiku, į pagalbą ateina kiti žmonės, kurie nėra susiję su vaikais biologiškai, bet vykdo biologinių tėvų funkcijas. Tai vadinama socialine tėvyste. Šiuolaikiška tėvystė apibūdinama kaip svarbios veiklos procesas, kuris vyksta apibrėžtame socialiniame kontekste ir pagrindinis jos tikslas – užtikrinti vaiko gerovę.

Pozityviosios tėvystės sąvoka Lietuvoje nėra apibrėžta, tačiau galima paanalizuoti šią sąvoką įvairiais skirtingais aspektais. *Dabartinės lietuvių kalbos žodyne* (2012) pozityvus – tai „pagrįstas faktais, tikras, neabejojamas“. Tėvystė – tai „buvimas tėvu“. Taigi sujungus šių žodžių reikšmes darytina išvada, kad pozityvioji tėvystė – tai buvimas tėvais, kuris turi būti tikslingas, teisingas bei užtikrintas. Tačiau tai nėra išsamus *pozityviosios tėvystės sąvokos* apibrėžimas.

Lietuvoje pozityviosios tėvystės reiškimosi ypatybes nagrinėjo J. Jonynienė (2010), R. Jurkuvienė (2008), prie pozityviosios tėvystės skatinimo daug prisidėjo VŠĮ „Vaiko namas“ direktorius psichologas E. Karmaza. Kaip pavyzdį Lietuvoje galima paminėti Šeimų universitetą. Jame yra taikoma pasaulyje patvirtinta metodika – atvejo analizė, kurios metu šeimos analizuoja savo kasdienes situacijas individualiai, o vėliau aptaria grupėmis. VŠĮ „Vaikų ugdymas“ pozityviosios tėvystės sklaidą vykdo nuo 2012 m., kviesdami į susitikimus ikimokyklinių įstaigų pedagogus ir tėvus. VŠĮ „Vaikų ugdymas“ dirba su tėveliais pagal parengtą metodiką ir siekia padėti tėvams pasirinkti tinkamiausius vaikų ugdymo metodus, o pagrindinis veiklos tikslas – padėti tėvams ugdyti save. Šiame straipsnyje pateikiami tyrimo rezultatai paremti šios metodikos kursų veiksmingumu. Lietuvoje vykdoma ir daugiau projektų, kurių tikslas – skatinti pozityviają tėvystę, suteikti informacijos apie ją ir paruošti tėvus tinkamai auklėti savo vaikus.

Kitose pasaulio šalyse kuriamos pozityviosios tėvystės sistemos, siekiant tėvams pagelbėti auginant bei auklėjant savo vaiką. Australijoje ypač paplitusi M. S. Sanderio Trigubos P – pozityviosios tėvystės programa (*Triple P – Positive Parenting Program*), kurios įtaką ir reikšmingumą tyrinėjo: I. Graafas ir bendraautorai (2008), Ch. Nowakas, N. Heinrichsas (2008) ir kt. Pozityvaus auklėjimo principus pateikia žymus Amerikos filosofijos daktaras Johnas Gray'us (2001).

Remiantis A. Adleri'o teorija, sukurta tėvų mokymo programa, kurios svarbiausios prielaidos – siekti, kad būtų patenkinti vaiko pagrindiniai poreikiai – priklausyti ir jaustis saugiam. Gerbdami vaiką ir juo tikėdami tėvai gali padėti jam tapti pasitikinčia, atsakinga ir savarankiška asmenybe.

Bihevioristinis tėvų mokymas, remiantis Skinnerio teorija, grindžiamas sukurta tėvų mokymų programa, kurios svarbiausia prielaida – išmokstamas elgesys (tiek tinkamas, tiek netinkamas), kuris įsitvirtina, jei patenkina kažkokius vaiko poreikius, ar yra kaip nors pastiprinamas. Pasaulyje taikomos šios programos: *Systematic Training for Effective Parenting, Active Parenting*.

Prieraišumo teorija grįstų tėvų mokymų svarbiausios prielaidos – sėkmingos tėvystės ir optimalios vaiko raidos pagrindas, kurį sudaro saugus vaiko prisirišimas prie tėvų. Pasaulyje taikomos programos: *S.A.F.E., Attachment – Focused Parenting, Circle of Security, Incredible Years, Positive Parenting Program*.

Kitose šalyse *pozityviosios tėvystės* sąvoka yra aiškiai apibrėžta: „Pozityvioji tėvystė – tai toks požiūris į vaikų ugdymą, kai skatinamas ir grindžiamas abipuse pagarba bendravimas tarp tėvų ir vaikų, aprėpiamos visos vaiko raidos galimybės ir esant skirtingiems interesams ugdomas gebėjimas derėtis nesmurtiniu ir konstruktyviu būdu. Pagyrimas už gerą elgesį, aiškių taisyklių nustatymas, laiko išklausti suradimas, komandinis darbas ir, žinoma, teigiamų, o ne fizinių bausmių naudojimas – visa tai yra pozityviosios tėvystės dalis“, – teigiama tarptautiniame vokiečių, britų ir lenkų projekte „Respect Works Out!“. Šio projekto tikslas – smurto prieš vaikus prevencija ir pozityviosios tėvystės skatinimas, o jo pagrindinis rėmėjas – Europos Komisija.

Pozityviosios tėvystės ir jos nebuvimo įtaka vaiko raidai

Nors kiekvieno vaiko raidos etapai trunka nevienodai, tačiau svarbiausia, kad pagrindinės vaiko harmoningos asmenybės ugdymo nuostatomis būtų vadovujamasi tiek šeimoje, tiek ikimokyklinėje įstaigoje visais amžiaus tarpsniais. Pagrindinės nuostatos yra šios:

1. Vaiko svarbiausi poreikiai – priklausyti ir jaustis saugiam, todėl tiek tėvai, tiek kiti ugdytojai, gerbdami vaiką ir juo tikėdami, gali padėti vaikui augti pasitikinčiu, atsakingu ir savarankišku žmogumi.

2. Vaiko elgesys yra išmokstamas (tiek tinkamas, tiek netinkamas) ir įsitvirtina, jei patenkina vaiko poreikius ir įvairiais būdais pastiprinamas.

3. Tėvų bei kitų ugdytojų ir vaikų bendravimas turi būti grįstas empatija, autentiškumu ir priėmimu, o suaugusiųjų ir vaikų teisės ir poreikiai yra vienodai svarbūs.

4. Sėkmingos tėvystės ir optimalios vaiko raidos pagrindą sudaro saugus vaiko prisirišimas prie tėvų bei prie grupės auklėtojų ir bendraamžių.

Skatinant pozityvius ugdymo metodus tiek šeimoje, tiek ikimokyklinėse ugdymo įstaigose siekiama vadovautis šiomis nuostatomis.

Šeimoje svarbu, kad tėvai taikytų pozityviosios tėvystės principus, kuriuos pirmiausia patys turi žinoti. Lietuvoje pozityvioji tėvystė yra pakankamai naujas reiškinys, mažai išplėtotas, mažai aptartas, tačiau tam dabartiniu metu skiriama daugiau dėmesio, skatinama, pateikiama kaip geriausias ugdymo pavyzdys siekiant išugdyti emociškai stabilius, savimi pasitikinčius, kupinus ryžto, gebėjimų vaikus. Pozityvioji tėvystė yra aktuali todėl, kad ji daro lemtingą įtaką vaiko raidai, formuoja asmenybę. Tinkamai ugdomas vaikas taps atviru, bendraujančiu, savimi ir kitais pasitikinčiu, neturiniu didelių nepagrįstų baimių, psichologinių problemų suaugusiu žmogumi. Netinkamai ugdomi vaikai ateityje susidurs su daugybe problemų, kurios gali būti ne tik asmeninės, bet ir visuomeninės – polinkis į nusikaltimus, savižudybes, sunkios psichologinės ligos. Taigi reikia atkreipti dėmesį į tai, kad netinkamai ugdomas vaikas tampa problemiškas dėl tėvų kaltės, todėl pirmiausia tėvai privalo prisiišti atsakomybę.

Ikimokyklinio amžiaus vaikų raidos procesai ugdo charakterio pamatines savybes, kurios vėlesnėse raidos stadijose yra plėtojamos. Vaikai yra smalsūs nuo pat gimimo ir jų pažinimo ir socialinių santykių poreikis yra svarbūs ne tik pačiam vaikui, bet ir jį supantiems suaugusiesiems. Vaikystėje tarsi vienu mazgu surišami du pagrindiniai vaiko poreikiai, skatinantys jo psichinę raidą: pažinimo poreikis, kuris visiškai patenkinamas per potyrius, išbandant ir tyrinėjant aplinką, ir atitinkamų socialinių santykių poreikis, pasireiškiantis vaiko gyvenimiškose situacijose bendraujant su tėvais, auklėtojais ir kitais suaugusiais ir vaikais (šis poreikis tikriausiai išauga iš vaiko prierašumo prie žmonių ir bendravimo su kitais poreikio) (Briers, 2011, Burvytė, 2012).

Ikimokyklinio ugdymo įstaigų pedagogų ir tėvų bendradarbiavimas

Pedagogas turėtų į šeimą žvelgti kaip į sistemą, rūpinimosi ir supratimo santykiai turėtų būti užmezgami su visa šeima, o ne pavieniais jos nariais, nes šeimos problemos priklauso visai šeimai – nevalia kaltinti vieno jos nario. Pamažu reikėtų formuoti supratimą, kad už šeimos problemas atsakinga visa šeima. Be to, patys tėvai ne taip retai vadovaujasi nuostata, kad šeima, kaip visuma, yra darni, bet vienas jos narys, t. y.

vaikas, yra problemiškas ir turi pasikeisti. Jei vaikui reikalinga psichologinė pagalba, tėvai linkę atsiriboti nuo pagalbą teikiančio specialisto ir priešinasi, kad į procesą būtų įtraukiami kiti šeimos nariai (Navaitis, 1999). Manoma, kad, jeigu ugdymo įstaiga, kartu su šeima skiepys vaikui teisingumo, padorumo, moralumo ir pilietines vertybes, tai vaikai, kurie ugdomi susitapatindami su suaugusiaisiais, elgsis taip pat, kaups tokias pat vertybes. Jeigu pažeidžiama vaiko pirmoji socializacijos institucija – šeima, vaikas negali produktyviai išmokti pirmųjų socializacijos pamokų, tad jam reikalingas padidintas dėmesys ir pagalba antrojoje institucijoje – ugdymo įstaigoje (Kvieskienė, 2005, p. 117). Tėvų informavimo ir švietimo srities požymiai rodo, kad tėvų švietimas labiausiai suprantamas kaip jų informavimas, tačiau tokia švietimo samprata nenumato dialogo tarp tėvų ir darželių. Tokios bendradarbiavimo sritys kaip analizė, įsivertinimas ir bendrų veiklų organizavimas, grįstos dialogiškumu ir refleksija, yra mažiausiai įgyvendinamos. Lietuvoje egzistuoja vienos linijos vertinimo kryptingumas, kuris suponuoja mintį, kad vaikas yra problemos priežastis, akcentuojamas vaiko sutrikimas, o ne gebėjimai ir unikalumas. Neigiamas vertinimas skatina neigiamas ugdymo dalyvių nuostatas į vaiką, neigiamai veikia vaiko savivertę bei jos raidą, mažina vaiko socialinio dalyvavimo ir didina socialinės atskirties galimybes (*Ikimokyklinis priešmokyklinis ugdymas Lietuvoje*. Būklės galimybių tyrimas, 2012). B. Bruneikienė (2009, p. 20) teigia, kad norėdami padėti vaikui tinkamai bendrauti su bendraamžiais, auklėtojai turėtų tokio elgesio priežastis aptarti su tėvais, kurių nereikėtų smerkti, o žvelgti į juos kaip į bendradarbius ir kartu parengti veiksmingą planą.

Neįtraukus visų ugdymo proceso dalyvių (pedagogų ir ypač ugdytinių bei jų tėvų) lūkesčių, atsiejama įvardytų ugdymo proceso dalyvių atsakomybė vertinant ir įgyvendinant savo kompetencijas. Įtraukti tėvus ir vaikus į pagalbos organizavimo procesą, situacijos vertinimą, pagalbos modelio, strategijos kūrimą ir įgyvendinimo procesą (šeimos įgalinimas) turi tapti norma. Vis dėlto tenka pripažinti, kad atsakomybės pasidalijimas su tėvais (tėvų organizuotos šventės vaikams, pedagogų pavadavimas) retai suvokiamas kaip galimas tėvų įtraukimo būdas. Tenka konstatuoti, kad vienkryptis – pedagogai – tėvams – informavimas neretai traktuojamas kaip bendradarbiavimas ir švietimas (*Ikimokyklinis priešmokyklinis ugdymas Lietuvoje*. Būklės galimybių tyrimas, 2012).

Tėvų įtraukimas į pozityvių bendravimo santykių modeliavimą gali sudaryti įvairių konfliktinių situacijų, kadangi ne visų tėvų požiūris į ugdymą gali būti toks, koks numatytas darželio ugdymo programoje. Pedagogų užduotis – rūpintis demokratiškų santykių plėtojimusi vaikų, tėvų ir pedagogų bendruomenėje, todėl pedagogas

negali skatinti vaiko agresijos, bausti ir vykdyti kitus vaikui žalingus tėvų prašymus (*Metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo programai rengti*, 2006, p. 11).

Tėvų ir ugdymo įstaigų bendradarbiavimo būtinybę pabrėžia U. Brofenbrennerio ekologinė sistemų teorija, kuri nagrinėja, kaip vaiko raidą veikia jį supanti aplinka. Aplinka čia padalijama į atskirus sluoksnius, kurių kiekvienas turi poveikį vaiko raidai. Vaiko sėkmingai raidai svarbi ne tik jo artimiausia aplinka, bet ir aplinka plačiaja prasme. Vaiką supa mikrosistema – tai arčiausiai vaiko esanti aplinka, su kuria vaikas tiesiogiai kontaktuoja – šeima, kaimynai, mokykla, vaikų darželis. Šiame lygmenyje santykiai abipusiai, tėvai ar auklėtojai gali daryti vaikui įtaką per įsitikinimus, savo elgesio pavyzdžiu. Tačiau lygiai taip pat ir vaikas keičia tėvų įsitikinimus ir elgesį. Kita aplinkos sistema – mezosistema – tai aplinka, esanti tarp mikrosistemų (mokykla–vaikas–tėvai; tėvai–vaikas–Bažnyčia). Dar kita „*Exositem*“ – didesnių socialinių sistemų sluoksnis, čia vaikas negali veikti tiesiogiai (pvz.: šeimos pajamos, tėvų darbas, tvarkaraštis), tačiau ši aplinka gali vaiką veikti tiek teigiamai, tiek neigiamai. Galiausiai pati plačiausia aplinka – makrosistema, ji yra atokiausia vaikui aplinka, šis sluoksnis sudarytas iš kultūros, vertybių, papročių bei įstatymų. Išskiriama dar viena sistema – chronosistema – vaiko gyvenimo laiko dimensija, ji gali būti išorinė – vieno iš tėvų mirties data, arba vidinė, susijusi su vaiko augimu, kadangi augant ir bręstant vaikas skirtingai reaguoja į aplinkos pokyčius ir aplinka skirtingai veikia vaiko raidą skirtingais amžiaus tarpsniais.

Anot U. Brofenbrennerio, vaikui augant sąveika su išskirtomis aplinkomis darosi vis sudėtingesnė. Jis teigia, kad visuomenės pareiga – užtikrinti vaikui palankią raidos aplinką, pirmiausia politiniu – valstybiniu mastu. Atkreipiamas dėmesys į palankesnių darbo sąlygų tėvams užtikrinimą, taip pat į valstybės tiek finansinę, tiek psichologinę paramą šeimai. Šeimos nestabilumas ir neužtikrinta ateitis ypač destruktiviai veikia vaiko raidą. Dėl didelio tėvų užimtumo vaikai praranda pastovią sąveiką su svarbiausia aplinka – tėvais, kurių dėmesys būtinas sėkmingai raidai. Remiantis ekologine teorija, jei tiesiogiai sugriaunami mikrosistemos santykiai, vaikas neturės pakankamai įgūdžių tirti kitų aplinkų. Taigi teoriškai gyvenimo pradmenis ir prasmę visų pirma vaikui turi užtikrinti tėvai ir tik po to – mokykla. Ikimokyklinės įstaigos, mokyklos ir mokytojai vaidina svarbų antraeilį vaidmenį. Mokyklos ir mokytojai turi dirbti, kad išlaikytų pirminius santykius ir sukurtų aplinką, kuri teigiamai vertina ir puoselėja šeimą. Mokykla taip pat turėtų skatinti visuomenės požiūrį, kad visapusiškas vaiko ugdymas įmanomas tik visų vaiko aplinkos sistemų darnios veiklos pastangomis, t. y. tėvų, mokytojų, šeimos ir artimųjų, darbdavių, įstatymų leidėjų ir kt.

Galima teigti, kad siekiant ugdyti visapusišką asmenybę būtina abiejų vaiko aplinkai svarbių socializacijos institucijų – šeimos ir ugdymo įstaigos – darni veikla, grįsta pasitikėjimu, pagarbos principais, atsižvelgiant pirmiausia į vaiko interesus.

Tyrimo metodologija. Tyrimas buvo vykdomas 2013 m. sausio–gegužės mėnesiais. Tiriamaisiais pasirinkti tėvai, kurių vaikai (3–6 metų) lanko ikimokyklinės ugdymo įstaigas, ir auklėtojos, kurios dirba su šiais vaikais. Visi tiriamieji buvo apklausti prieš pradėdant lankyti paskaitų-diskusijų ciklą: „Pozityvieji ugdymo metodai“ ir antra apklausa įvyko pasibaigus paskaitų-diskusijų ciklui. Paskaitų ciklą sudarė 14 paskaitų, kurios vyko kiekvieną savaitę po 1 valandą. Tyrimas buvo vykdomas dviem etapais:

Pirmas etapas: atviro tipo anketavimas prieš paskaitų-diskusijų ciklą tėveliams ir auklėtojoms. Antras etapas: atviro tipo anketavimas, kartojama ta pati anketa pasibaigus paskaitų-diskusijų ciklui.

Tiek pirmame etape, tiek antrame etape dalyvavo tas pats skaičius informantų: 34 auklėtojos ir 53 tėvai (48 mamos ir 5 tėveliai), kurių vaikai lanko ikimokyklinės ugdymo įstaigas.

Tyrimo rezultatai

Auklėtojų ir tėvų, auginančių ikimokyklinio amžiaus vaikus, skiriamas dėmesys vaikui. Tėvai didžiąją laiko dalį praleidami darbe, siekdami užtikrinti ekonominę šeimos gerbūvį, pagrindinėms savo pareigoms – vaikų auklėjimui neturi galimybės skirti tiek, kiek norėtų ar reikėtų. Šeimoje vaikai praleidžia mažesniąją laiko dalį per dieną ir trumpiau bendrauja su tėvais nei darželyje su bendraamžiais ir auklėtoja. Tėvams laiko ir jėgų pabūti su vaiku lieka vis mažiau, o neretai ir visai nelieka. Todėl svarbu, kad su vaikais praleistas laikas būtų kokybiškas vaikų ugdymo požiūriu. Tyrime tiriamųjų buvo klausama, kada jie dažniausiai atkreipia dėmesį į vaiką, kada jam skiria savo dėmesį, kai jis elgiasi tinkamai ar stengdamiesi sudrausminti.

Auklėtojų (n = 34) ir tėvų 9 (n = 53), auginančių ikimokyklinio amžiaus vaikus, pastebimas vaikų elgesys ir skiriamas dėmesys vaikui

Auklėtojų ir tėvų pastebimas vaikų elgesys ir skiriamas dėmesys pastebėtam elgesiui	Nurodė ir tėvai prieš paskaitas (n = 53)	Nurodė auklėtojos prieš paskaitas (n = 34)	Nurodė tėvai po paskaitų (n = 53)	Nurodė auklėtojos po paskaitų (n = 34)
Dažniausiai pastebiu vaiko teigiamą elgesį ar gerus jo darbus ir už tai skiriu jam dėmesį, blogo elgesio stengiuosi neakcentuoti	28	19	17	5
Atkreipiu dėmesį tik į blogą vaiko elgesį, kad jį sudrausminčiau	13	9	3	2
Kita	5	3	3	5
Atsižvelgiant į savo savijautą	4	2	2	1
Atkreipiu dėmesį tik į blogą elgesį, o į gerą nekreipiu dėmesio	3	1	–	–
Dirbu su savimi, kad pastebėčiau tai, ką vaikas padarė gerai ir tinkamai jam apie tai pasakyčiau	–	–	28	21
Iš viso:	53	34	53	34

Kaip rodo tyrimo duomenys, prieš paskaitų lankymą tiek tėvų 28 (n = 53), tiek mokytojų 19 (n = 34) supratimu, situacijos suvokimu ir įsivaizdavimu, jie manė, kad dažniausiai pastebi vaikų teigiamą elgesį ar gerus jo darbus ir už tai vaikui skiria dėmesio, o blogo elgesio stengiasi neakcentuoti. Išklausius paskaitas, jų supratimas pasikeitė: tėvai ir auklėtojos suprato, kad realiai gyvenimiškose situacijose yra kitaip, kad pirmuoju atveju pateikti atsakymų rezultatai atspindi jų norą taip elgtis, jų siekius, ir tik 17 (n = 53) tėvų, 5 auklėtojos (n = 34) taip ir elgiasi.

Prieš paskaitų lankymą kiek mažiau tėvų (13, n = 53) ir auklėtojų (9, n = 34) išskyrė, kad daugeliu atvejų atkreipia dėmesį tik į blogą vaiko elgesį tam, kad jį sudrausmintų. Išklausius paskaitų ciklą, tiek tėvėlių – 3 (n = 53), tiek auklėtojų – 2 (n = 34), atkreipiančių dėmesį tik į blogą vaikų elgesį, kad sudrausmintų vaiką, labai sumažėjo.

Atsakymą „Kita“ pasirinko maža dalis tėvėlių (n = 5) ir auklėtojų (n = 3) prieš paskaitų-diskusijų ciklą ir panašiai tiek pat tėvėlių (n = 3) ir auklėtojų (n = 5) pakoментavo šį atsakymą. Apibendrinus komentarus, galima teigti, kad visi šie informantai

stengiasi prieš paskaitas skirti vaikams kuo daugiau dėmesio, neatsižvelgdami į tai kaip jie elgiasi – gerai ar blogai (<...> *pagiriu ir pasakau, koks vaikas šaunuolis kai gerai pasielgia, o baru ir pasakau, kad jis nevykėlis kai elgiasi blogai...*, <...> *atkreipiu dėmesį į vaiką kai tik turiu laiko...*), o po paskaitų, komentarai tėvelių ir auklėtojų buvo kiek kitokie (<...> *pasakau, ką padarė gerai, o kai blogai elgiasi padedu suprasti, kaip kitaip jis gali pasielgti šioje situacijoje...*, <...> *stengiuosi atkreipti dėmesį, kai jis padaro kažką gerai, man reikia išmokti stebėti vaiką, kad turėčiau kuom pasidžiaugti, kad žinočiau ką jis padarė gerai...*, <...> *stengiuosi atkreipti dėmesį dažnai, stengiuosi skirti vaikui teigiamo dėmesio...*).

Maža dalis tėvelių (n = 4) ir dar mažesnė dalis auklėtojų (n = 2) pastebimą vaikų elgesį sieja su savo savijauta. Tai gali būti įvairios priežastys, viena iš jų sugebėjimas atskirti savo emocijas nuo vaikų ugdomosios situacijos arba savo elgesio su vaiku nesieti su savo emocine būseną. Po paskaitų dar mažesnė dalis tėvelių (n = 2) ir auklėtojų (n = 1) pasirinko šį atsakymą.

Prieš paskaitų lankymą nedidelė dalis tėvelių (n = 3) ir dar mažiau auklėtojų (n = 1) teigė, kad atkreipia dėmesį tik į blogą vaikų elgesį, o į gerą nekreipia dėmesio. Išklausus paskaitų ciklą, tokį elgesį su vaikais besirenkančių tėvelių ir auklėtojų nebeliko.

Prieš paskaitas-diskusijas nė vienas tėvelis ir auklėtoja nesiejo savo elgesio su vaikais, suprato, kad tai yra didelis darbas su savimi, norint sugebėti pastebėti tai, ką vaikas daro gerai. Net ir pačioje kebliausioje situacijoje, kai sunku toleruoti vaiko elgesį, reikia išmokti vaikams pasakyti, ką jie daro gerai ir kada galima pasielgti kitaip. Išklausus paskaitas tėvų (n = 28) ir auklėtojų (n = 21) supratimas pasikeitė. Nemaža dalis jų išskyrė, kad dirba su savimi, siekdami pastebėti tai, ką vaikas padarė gerai ir mokosi tinkamai vaikui apie tai pasakyti.

Auklėtojų ir tėvų, auginančių ikimokyklinio amžiaus vaikus, „gero vaiko“ sampratos suvokimas. Siekiant pažinti ir suprasti auklėtojų ir tėvų „gero vaiko“ sąvokos supratimą, jiems buvo pateiktas klausimas, kaip jie supranta, kas tai yra „geras vaikas“ ir ką jiems reiškia ši sąvoka.

Auklėtojų (n = 34) ir tėvų 9 (n = 53), auginančių ikimokyklinio amžiaus vaikus „gero vaiko“ sampratos suvokimas

Auklėtojų ir tėvų „gero vaiko“ samprata prieš paskaitas / teiginiai suskirstyti į kategorijas ir subkategorijas	Nurodė ir tėvai prieš paskaitas (n = 53)	Nurodė auklėtojos prieš paskaitas (n = 34)	Nurodė tėvai po paskaitų (n = 53)	Nurodė auklėtojos po paskaitų (n = 34)
Kategorija – auklėtojoms ir tėvams „patogus vaikas“				
Subkategorija – pasižymi auklėtojoms ir tėvams priimtiniomis savybėmis				
<...> matantis gerus dalykus <...> patikimas <...> drausmingas <...> gerbiantis tėvus, turintis pareigas ir atsakomybes <...> žinantis teises ir pareigas <...> tolerantiškas ir supratingas <...> atsisaukiantis į tėvų pagalbos šauksmą <...> gerai išauklėtas <...> bendraujantis su tėvais, giminėmis ir kt., <...> palaikantis šiltus santykius <...> nuoširdus, atviras, besistengiantis daug pasiekti ...	22	–	3	–
<...> drausmingas <...> paklusnus <...> sąžiningas <...> gerbiantis suaugusius <...>, žinantis pareigas ir atsakomybes <...>, tolerantiškas ir supratingas <...> atsisaukiantis į auklėtojų prašymus pagelbėti <...> gerai išauklėtas <...> bendraujantis su auklėtojomis <...> palaikantis šiltus santykius su auklėtoja ir vaikais <...> nuoširdus, visada stengiasi viską padaryti pats savarankiškai...	–	11	–	2
Subkategorija – klauso auklėtojų ir tėvų				
<...> klauso tėvų <...> paklusniai atlieka nurodytus darbus <...> pasielgęs blogai, pats prisipažįsta ir pasitaisto <...> nepykstantys dėl neleidimo prie kompiuterio <...> nepyksta, kad nenuperku ko nori...	18	–	2	–
<...> klauso suaugusiųjų ir yra paklusnus <...> grupėje randa kuo užsiimti <...> klauso kitų ir gražiai žaidžia su kitais <...> pasielgęs blogai, pats prisipažįsta ir pasitaisto <...> niekada nesimuša...	–	12	–	1
Kategorija – nėra „gerų vaikų“				
Subkategorija – nebūna „gerų vaikų“				
<...> geru vaikų nebūna <...> visi vaikai yra blogi, nebūna, kad jie visada būtų geri...	2	0	0	0
Kategorija – „Gero vaiko“ samprata priklauso nuo auklėtojo ir tėvų požiūrio į vaiką				
Subkategorija – auklėtojos ir tėvai „gero vaiko“ sąvoką sieja su vaiku, kuriuo didžiuojasi				
<...> kuriuo tėvai / auklėtojos didžiuojasi...	4	5	3	4

Subkategorija – visi vaikai yra geri				
<i><...> visi vaikai geri, tik juos reikia atrasti <...> kaip auklėsi toks ir bus <...> nėra blogų vaikų, visi yra geri, tik reikia mokėti pastebėti, ką jie daro gerai...</i>	5	3	34	21
Subkategorija – besijaučiantys laimingi				
<i>besijaučiantys laimingi</i>	2	3	11	6
Iš viso:	53	34	53	34

Kokybinio tyrimo rezultatai parodė, kad daugumai tėvų ir auklėtojų prieš paskaitų ciklą „gero vaiko“ sąvoką tapatino su „patogaus vaiko“ sąvoka. Tėvai (n = 22) ir auklėtojai (n = 11) prieš paskaitas išskyrė jiems patogiomis savybėmis pasižyminčius vaikus ir juos priskyrė prie gerų vaikų, o kita tėvų (n = 18) ir auklėtojų (n = 12) grupė „gero vaiko“ sąvoką sutapatino su paklusnaus vaiko samprata. Išklaušę paskaitų ciklą, keli tėveliai (n = 3) bei auklėtojos (n = 2) liko prie savo „gero vaiko“ sampratos, kurią tapatino su sau patogiomis savybėmis pasižyminčiu vaiku ir tėveliai (n = 2), o auklėtojos (n = 1) „gerą vaiko“ sampratą tapatino su paklusniu vaiku. Tai rodo, kad prieš paskaitas didesnė dalis tėvų ir auklėtojų įsivaizdavo, kad „geri vaikai“ savaime supranta ir žino, kaip reikia elgtis tam tikrose situacijose, turi atspėti, ko nori iš jų tėvai ir auklėtojos, ir atitinkamai elgtis, turi netrukdyti tėvams ir auklėtojams ir tik tada bus geri vaikai, bet vaikai yra vaikai – jie pilni noro pažinti, yra smalsūs ir ne visada gali atspėti, ko suaugę iš jų tikisi.

Taip pat prieš paskaitas buvo tėvelių (n = 2), kurie teigė, kad gerų vaikų nebūna, išklausius paskaitų ciklą toks tėvelių požiūris į vaiką pasikeitė.

Kita kategoriją tėvų ir auklėtojų teigė, kad visi vaikai yra geri. Išskirtos kelios subkategorijos. Nedidelė dalis tėvų (n = 4) ir auklėtojų (n = 5) prieš paskaitas išskyrė, kad „geras vaikas“ yra tas, kuriuo tėvai didžiuojasi, o po paskaitų šitaip manančių tėvų (n = 3) ir auklėtojų (n = 4) šiek tiek sumažėjo. Panašiai pasiskirstė tėvelių (n = 5) ir auklėtojų (n = 3) nuomonių skaičius prieš paskaitų ciklą, kurie „gero vaiko“ sąvoką sieja su tuo, kad visi vaikai yra geri ir blogų vaikų nebūna. Po paskaitų ciklo šitaip manančių tėvelių (n = 34) ir auklėtojų (n = 21) smarkiai padaugėjo. Taip pat nedidelė dalis tėvų (n = 2) ir auklėtojų (n = 3) „gero vaiko“ sąvoka prieš paskaitas tapatino su laimingais vaikais, o po paskaitų šitaip manančių tėvų (n = 11) ir auklėtojų (n = 6) atsirado daugiau.

Tyrimo rezultatai parodė, kad paskaitos tėvams ir auklėtojams turėjo įtakos jų „gero vaiko“ sampratai. O tai yra svarbu auklėjant vaikus, kaip mes suprantame, koks vaikas yra geras, tokį vaiko elgesį mes ir paskatiname, pagiriame, pastebime. Jeigu manome, kad gerų vaikų nebūna ar matome tik tai, ką vaikas daro blogai ir

visada stengiamės pasakyti, kad jis taip nesielgtų, vadinasi, nesąmoningai skatiname netinkamą vaikų elgesį. Labai svarbu išmokti pastebėti tai, ką vaikas daro gerai ir tinkamai jam apie tai pasakyti. Kaip matėme, tyrimas parodė, kad prieš paskaitas daugumai tėvų ir auklėtojų „gero vaiko“ sąvoka asocijuojasi su „patogiu vaiku“, kuris netrukdo mums patenkinti savo poreikių, o vaikas turi savų poreikių, kuriuos taip pat siekia patenkinti, bet ar dėl to jis yra blogas. Tyrimas patvirtina, kad paskaitos diskusijos yra veiksminga priemonė, plečiant tėvų ir pedagogų pozityvų požiūrį į vaiką. Paskaitų-diskusijų ciklas – veiksminga priemonė tėvams ir pedagogams padėti suvokti, kad visi vaikai yra geri, tik kai kurie netinkamai elgiasi atitinkamose situacijose ir vaikams reikia padėti išmokti socialiais būdais patenkinti savo poreikius, valdyti emocijas, jausti vidinę harmoniją, taikant pozityvią discipliną; kad pagalba vaikui reikalauja atitinkamų suaugusiųjų pastangų, kad vaikai patys savaime tokiais netampa.

Išvados

1. Pozityvioji tėvystė ir tėvams, ir pedagogams yra naujas reiškinys Lietuvoje. Siekiant ugdyti visapusišką asmenybę, būtina abiejų vaiko aplinkai svarbių socializacijos institucijų – šeimos ir ugdymo įstaigos – darni veikla, grįsta pasitikėjimu, pagarbos principais, atsižvelgiant pirmiausia į vaiko interesus.

2. Tyrimas atskleidė, kad prieš paskaitų-diskusijų ciklą tėveliai ir pedagogai mano, kad dažniausiai į vaikus atkreipia dėmesį už jų teigiamą elgesį, bet po paskaitų-diskusijų jie atpažino realias ugdomąsias situacijas, kuriose vis dėlto dažniausiai atkreipia ir pastebi netinkamą vaiko elgesį, o tinkamo nepaskatina, tai priimdami kaip savaime suprantamą dalyką, kurio pagirti nereikia.

3. Tyrimo rezultatai patvirtino, kad paskaitos tėvams ir auklėtojoms yra veiksminga priemonė keičiant jų „gero vaiko“ sampratos suvokimą. Nuo ugdytojų „gero vaiko“ supratimo priklauso, koks vaiko elgesys yra pastebimas ir paskatinamas. Jeigu manoma, kad „gerų vaikų“ nebūna, ar matoma tai, ką vaikas daro blogai ir visada stengiamasi pasakyti, kad jis taip nesielgtų, vadinasi, nesąmoningai skatinamas netinkamas vaiko elgesys. Pastebėdami visuomenėje priimtina vaiko elgesį, tėvai ir pedagogai paskatina vaiką elgtis tinkamai.

4. Tyrimo rezultatai patvirtina paskaitų-diskusijų pedagogams ir tėvams veiksmingumą, plečiant tėvų ir pedagogų pozityvų požiūrį į vaiką ir tarpusavio bendradarbiavimą, siekiant vaiko harmoningos raidos.

Literatūra

1. Bronfenbrenner, U. 1979. *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
2. Burvytė, S. (2012). Socio-pedagogical work with the family, adjustingtheadaptationofthedeendentfirst-yearstudents at school. *Social Policy and Social Workin Transition: Latestissues and backsets*. Vol. 3 (2).
3. Briers, S. (2011). Laimingos vaikystės psichologija. Vilnius: Tyto alba.
4. Bruneikienė, B. (2009). Pozityvaus bendravimo įtaka tinkamam vaikų elgesiui ugdyti. *Žvirblių takas*, Nr. 2, p. 20–21.
5. *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. (2012). Sud. Stasys Keinys. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas. 970 p.
6. *Ikimokyklinis, priešmokyklinis ugdymas Lietuvoje. Būklės ir galimybių tyrimas*. Mokslo studija. 2012. Prieiga per internetą: <http://www.upc.smm.lt/ugdymas/ikimokyklinis/failai/Ikimokyklinis_priesmokyklinis_ugdymas_Lietuvoje_mokslo_%20studija.pdf>.
7. John Gray. (2001). *Vaikai kilę iš dangaus*. Vilnius: Alma littera.
8. Jonynienė, Jolita. (2010). Tėvystės įgūdžių lavinimo programų efektyvumo veiksmų apžvalga. *Tarptautinis psichologijos žurnalas: biopsichosocialinis požiūris = International Journal of Psychology: A Biopsychosocial Approach*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, p. 5, p. 119–137. ISSN 1941-7233.
9. Jurkuvienė, R. *Pozityvų šeimos įvaizdį ir šeimos savivertę padedantys kurti veiksniai: detali situacijos analizė*. Tyrimo ataskaita. (2008). Prieiga per internetą: <http://www.mususeima.lt/uploads/documents/pozityv_eimos_vaizd_skatinantys_veiksniai.pdf>.
10. Graaf, I., Speetjens, P., Smit, F., Wolff, M., Tavecchio, L. (2008). *Effectiv en essof the Triple P – Positive Parenting Program on Parenting: A Meta-Analysis*.
11. Karmaza, E. (2011). Pozityvios tėvystės principai [žiūrėta 2013 m. rugsėjo 5 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.seduva.radviliskis.lm.lt/files/Pozityvios%20t%C4%97vyst%C4%97s%20principai%20%C5%A0eduva%20E_%20Karmaza%202011-02-11.pdf>.
12. Kvieskienė, G. (2005). *Pozityvioji socializacija*. Vilnius: VPU leidykla. 184 p.
13. *Metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo programai rengti*. (2006). Vilnius.
14. Navaitis, G. (1999). *Lietuvos šeima: psichoterapinis aspektas*. Vilnius: Tyto alba.
15. Nowak, Ch., Heinrichs, N. (2008). *A Comprehensive Meta-Analysis of Triple P – Positive Parenting Program Using Hierarchical Linear Modeling: Effectiveness and Moderating Variables*.

16. Sanders, M. R. (1999). Triple P – Positive Parenting Program: Towards an Empirically Validated Multilevel Parenting and Family Support Strategy for the Prevention of Behavioral and Emotional Problems in Children. *Clinical Child and Family Psychology Review*. Nr. 2.

Summary

Sigita BURVYTĖ

COOPERATION BETWEEN FAMILY AND PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTIONS FROM THE ASPECT OF PROMOTING POSITIVE PARENTING

More in-depth analysis of cooperation between family and pre-school education institutions when promoting positive parenting both among educators and parents revealed a number of problematic aspects. It has been noticed that both parents and educators lack knowledge on positive methods of children education that would help noticing problems in children education, finding solutions to problem situations, and responding to a number of issues related to child and family welfare. If parents and educators were provided the required knowledge as early as possible when the most receptive periods in child's life are not over, this would allow applying the required knowledge on time so that children will not experience heavy problems related to children education errors made. A survey of 34 educators and 53 parents (48 mothers and 5 fathers) whose children attend pre-school education institutions was performed. The survey was aimed at exploring child behavior noticed and attention paid to children by educators and parents of children that are in their pre-school age as well as how the concepts of a "good child" are perceived by educators and parents of children that are in their pre-school age. It has been established that prior the series of lectures-discussions called "Positive methods of children education", the majority of educators and parents thought they noticed positive child behavior, and after the series of lectures-discussions, they started to critically evaluate their behavior with children, and demonstrated changes in perception of the concept of "good child". The series of lectures-discussions "Positive methods of children education" is an efficient tool for parents and educators striving to create harmonious education environment for children.

Keywords: family, pre-school education institutions, positive parenting.

Įteikta 2013 m. balandžio mėn.

Pateikta spaudai 2013 m. lapkričio mėn.

Sigita Burvytė – socialinių mokslų (edukologija) daktarė, Lietuvos edukologijos universiteto Socialinės komunikacijos instituto Socialinio ugdymo katedros docentė; mokslinių interesų sritys: vaikų ugdymas šeimoje, vaikų socialinė adaptacija, pozityvioji tėvystė, familistika, pedagoginė pagalba tėvams ir vaikams; adresas Studentų g. 39, Vilnius LT-08106; el. paštas sigita.burvyte@leu.com

Sigita Burvytė – Doctor of Social Sciences (Education), Associate Professor at the Department of Social Education of Social Communication Institute at Lithuanian University of Educational Sciences, Lithuania; research areas: children's social adaptation, positive parenting, family studies, pedagogical support to families and children; address Studentų St. 39, Vilnius, Lithuania; e-mail: sigita.burvyte@leu.com